

Wielkanoc

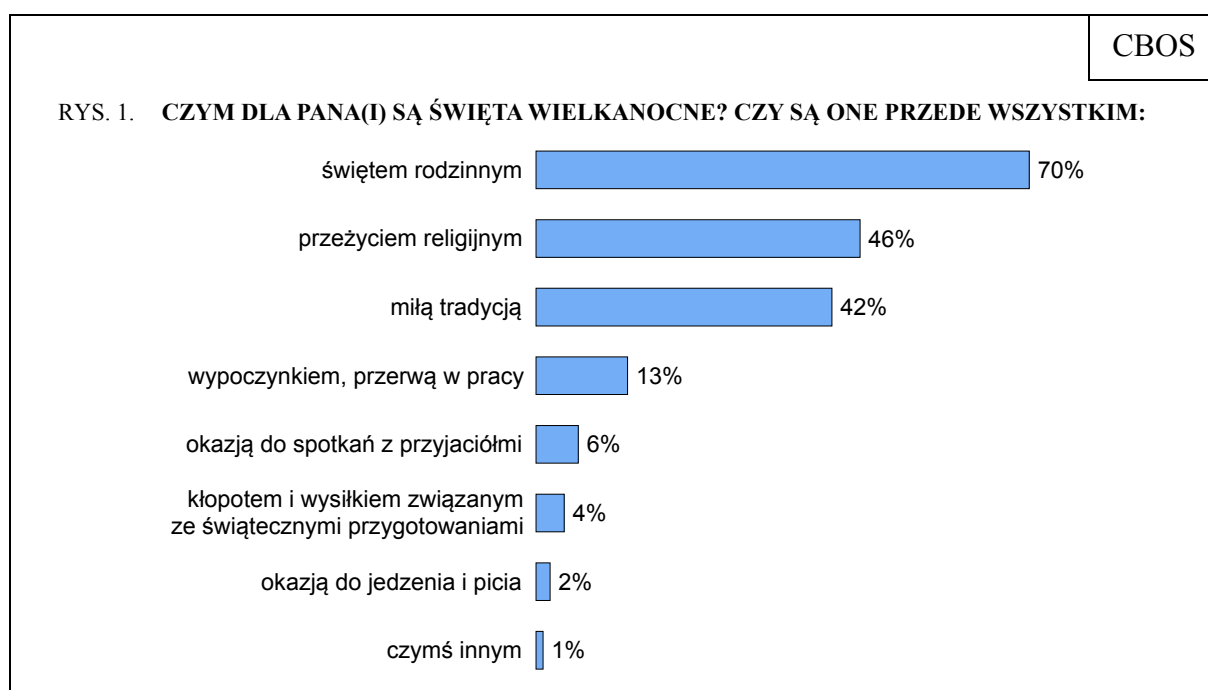
Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2016 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Wielkanoc, upamiętniająca Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa, to najstarsze i najważniejsze święto chrześcijańskie. Polacy częściej jednak obecnie¹ definiują ten dzień w kategoriach święta rodzinnego (70%) niż przeżycia religijnego (46%). Dla ponad dwóch piątych badanych Wielkanoc to miła tradycja, a dla co ósmego – okazja do wypoczynku.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać dwie odpowiedzi

Mimo relatywnie niezbyt wielkiego odsetka deklaracji przeżywania Wielkanocy w duchu wiary, święta te w zdecydowanie większym stopniu niż święta Bożego Narodzenia odbierane są jako religijne: w grudniu 2015 roku jedynie 23% respondentów twierdziło, że Boże Narodzenie jest dla nich świętem religijnym², podczas gdy w odniesieniu do Wielkanocy deklarację taką składa dwukrotnie więcej osób.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (310) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganą komputerowo (CAPI) w dniach 2–9 marca 2016 roku na liczącej 1034 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Por. komunikat CBOS „Boże Narodzenie 2015 – przygotowania do świąt i ich obchodzenie”, grudzień 2015 (oprac. R. Boguszewski).

W deklaracjach postrzegania Wielkanocy przez pryzmat wiary można zauważyć lekki trend spadkowy od roku 2000 do 2014; wydaje się, że obecnie tendencja ta została zahamowana, a wskazania wróciły do poziomu z roku 2010. W stosunku do lat poprzednich notujemy też znaczący wzrost znaczenia rodzinnego aspektu świąt wielkanocnych.

Tabela 1

Czym dla Pana(i) są święta wielkanocne? Czy są one przede wszystkim:	Wskazania respondentów według terminów badań								
	1994	1997	1998	1999	2000	2005	2010	2014	2016
	w procentach								
- świętem rodzinnym	63	61	69	69	70	61	62	63	70
- przeżyciem religijnym	49	53	46	48	50	47	46	44	46
- miłą tradycją	50	50	53	50	49	55	45	44	42
- wypoczynkiem, przerwą w pracy	12	15	12	12	11	12	13	16	13
- okazją do spotkań z przyjaciółmi	9	9	9	9	9	8	8	8	6
- kłopotem i wysiłkiem związanym ze świątecznymi przygotowaniem	9	5	3	5	3	5	5	3	4
- okazją do jedzenia i picia	3	2	2	3	2	3	3	1	2
- czymś innym	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Badani mogli wybrać nie więcej niż dwie odpowiedzi

Czynnikami najsilniej różnicującymi osobisty sposób postrzegania świąt wielkanocnych są religijność (rozumiana jako deklarowana częstość udziału w praktykach religijnych) oraz deklarowana wiara, przy czym różnice dotyczą przede wszystkim postrzegania tych świąt przez pryzmat tradycji i religii. Im częstszy udział w praktykach religijnych i im głębsza deklarowana wiara, tym częstsze deklaracje religijnego przeżywania Wielkanocy, natomiast nieuczestniczeniu w praktykach (sporadycznemu w nich udziałowi) lub definiowaniu siebie jako osoby niewierzącej towarzyszy traktowanie Wielkanocy w kategoriach tradycji.

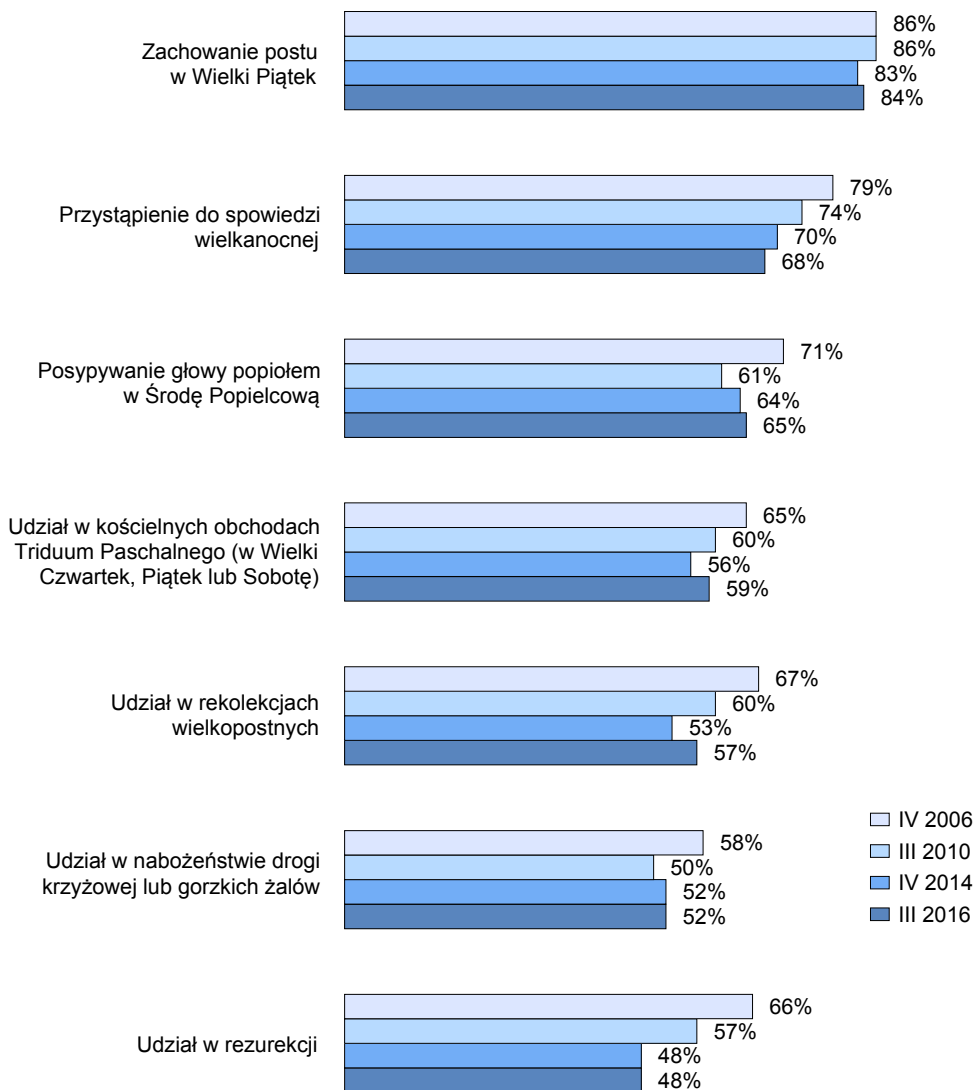
Postrzeżenie Wielkanocy jako tradycji bądź przeżycia religijnego różnicują też, choć w nieco mniejszym stopniu, poglądy polityczne. Dla osób identyfikujących się z prawicą święta wielkanocne to przede wszystkim przeżycie religijne, natomiast badani, którym bliżej do lewicy, częściej postrzegają Wielkanoc jako miłą tradycję.

Spśród wielkopostnych i wielkanocnych zwyczajów o charakterze religijnym najczęściej praktykowane jest zachowywanie postu w Wielki Piątek (84%). Mniej więcej dwie trzecie dorosłych Polaków przystępuje do spowiedzi wielkanocnej (68%) bądź posypuje głowę popiołem w Środę Popielcową (65%). Nieco mniej osób bierze udział w kościelnych obchodach Triduum Paschalnego (59%) lub w rekolekcjach wielkopostnych (57%). Relatywnie najmniej deklaracji uczestnictwa zebraliśmy w odniesieniu do nabożeństwa drogi krzyżowej lub gorzkich żalów (52%) i rezurekcji (48%).

W ostatnich dziesięciu latach zauważalny jest trend spadkowy w odniesieniu do deklaracji udziału w spowiedzi wielkanocnej – o 11 punktów procentowych w porównaniu z rokiem 2006. Podobna tendencja, zauważalna przed dwoma laty wobec deklarowanego udziału w obchodach Triduum Paschalnego i w rekolekcjach wielkopostnych, została obecnie zahamowana – notujemy tu niewielki wzrost odsetków wskazań w stosunku do 2014 roku. Deklaracje udziału w pozostałych uwzględnionych w pytaniu praktykach religijnych związanych z Wielkanocą utrzymują się na stabilnym poziomie.

CBOS

RYS. 2. KTÓRE Z WYMIENIONYCH WIELKOPOSTNYCH ORAZ WIELKANOCNYCH PRAKTYK RELIGIJNYCH PAN(I) OSOBIŚCIE ZACHOWUJE?

Udział w wielkopostnych i wielkanocnych obrzędach liturgicznych związany jest przede wszystkim z wiarą i praktykowaną religijnością. We wszystkich omawianych praktykach ponadprzeciętnie często biorą udział osoby deklarujące się jako wierzące i regularnie, czyli przynajmniej raz w tygodniu, uczestniczące w nabożeństwach i spotkaniach religijnych.

Czynnikami różnicującymi deklarowany udział w praktykach religijnych związanych z Wielkim Postem i Wielkanocą są również: płeć, miejsce zamieszkania, wiek, wykształcenie oraz poglądy polityczne. We wszystkich analizowanych praktykach częściej uczestniczą kobiety niż mężczyźni. Odsetek deklaracji udziału spada wraz z wielkością miejscowości zamieszkania, wykształceniem badanych i „przesuwaniem się” poglądów politycznych na lewo.

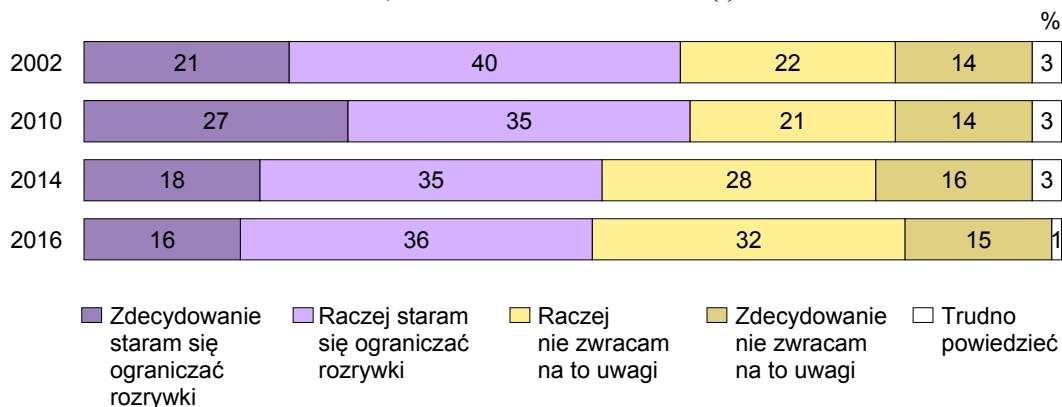
Analiza danych³ pozwoliła wyróżnić dwa rodzaje postaw wobec wielkopostnych i wielkanocnych praktyk religijnych. Pierwszą, którą określić można jako *stricte* religijną, wyznacza uczestnictwo we wszystkich nabożeństwach i spowiedzi. Drugą postawę definiuje wyłącznie przestrzeganie postu w Wielki Piątek – można ją nazwać tradycyjną. Elementami łączącymi obie postawy są: posypywanie głowy popiołem w Środę Popielcową i przystępowanie do dorocznej spowiedzi wielkanocnej, podejmowane niekiedy przez przedstawicieli opcji tradycyjnej. O bardziej tradycyjnym niż religijnym charakterze postu w Wielki Piątek świadczy fakt, że zachowuje go wiele osób nieidentyfikujących się z religią i Kościołem: blisko połowa (45%) nieuczestniczących w praktykach religijnych i jedna piąta (21%) deklarujących się jako całkowicie niewierzące.

Okres Wielkiego Postu, poprzedzający najważniejsze chrześcijańskie święto, tradycyjnie powinien wiązać się z wyciszeniem, refleksją, rezygnacją z przyjemności. Z deklaracji badanych wynika, że mniej więcej co drugi (52%) stosuje się do tego zalecenia, starając się w okresie Wielkiego Postu w jakiś sposób ograniczać rozrywki – rzadziej oglądać telewizję, nie chodzić na zabawy czy do kina, nie słuchać muzyki rozrywkowej itp.

Dane wskazują, że od roku 2010 do 2014 nastąpiła zmiana w podejściu do Wielkiego Postu jako okresu pewnych wyrzeczeń – w 2014 roku znacząco zmniejszył się odsetek badanych deklarujących ograniczanie rozrywek w tym czasie. Zmiana ta miała charakter jednorazowy i obecnie obserwujemy stabilizację postaw dotyczących tej kwestii.

³ Analiza czynnikowa.

RYS. 3. CZY W OKRESIE WIELKIEGO POSTU STARA SIĘ PAN(I) JAKOŚ OGRANICZAĆ ROZRYWKI, RZADZIEJ OGLĄDAĆ TELEWIZJĘ, NIE CHODZIĆ NA ZABAWY CZY DO KINA, NIE SŁUCHAĆ MUZYKI ROZRYWKOWEJ ITP. CZY TEŻ, JAK WIELE INNYCH OSÓB, RACZEJ NIE ZWRACA PAN(I) NA TO UWAGI?

Postawy wobec ograniczania rozrywek w okresie Wielkiego Postu zależne są przede wszystkim od religijności i wiary – częstszy udział w praktykach religijnych i definiowanie siebie jako człowieka wierzącego łączą się zazwyczaj z decyzją o ograniczeniu rozrywek w tym okresie. Znaczącym czynnikiem różnicującym jest w tym kontekście również wielkość miejscowości – zdecydowane ograniczenie niektórych przyjemności na czas Wielkiego Postu deklaruje więcej niż co piąty mieszkaniec wsi i najmniejszych miast (odpowiednio: 22% i 21%), a tylko co dwudziesty (5%) spośród mieszkających w największych miastach. Zdecydowaną deklarację stosowania się do zaleceń dotyczących wyciszenia i refleksji w Wielkim Poście niemal dwukrotnie częściej składają osoby o prawicowych poglądach politycznych (23%) niż badani identyfikujący się z lewicą (9%).

Dla większości Polaków Wielkanoc to przede wszystkim święto rodzinne, a dopiero w drugiej kolejności – przeżycie religijne. Mimo to wielu z nich przeżywa ten okres w bliskości z Kościołem. Spośród wielkopostnych i wielkanocnych obrzędów o charakterze *stricte* religijnym najczęściej praktykowane jest przystępowanie do spowiedzi wielkanocnej, choć w ciągu ostatnich dziesięciu lat zauważalny jest tu trend spadkowy. Powszechne zachowywanie postu w Wielki Piątek ma natomiast charakter raczej tradycyjny niż religijny.

Opracowała

Magdalena GWIAZDA